تاثیرخصوصی سازی مدارس بر آسیب های اجتماعی متأثر از منش اجتماعی دانش آموزان در مشهد[1]

صفیه رکنی(دانشجوی دکتری جامعه شناسی اقتصاد و توسعه، واحد قوچان، دانشگاه آزاد اسلامی، قوچان، ایران)
s.rokni61@gmail.com

مسعود ایمانیان (استادیار علوم اجتماعی، **واحد قوچان، دانشگاه آزاد اسلامی، قوچان، ایران، نویسنده مسئول)**
Imanian1720@gmail.com

حامد بخشی (دانشیار گروه جامعه‌شناسی گردشگری، پژوهشکده گردشگری، جهاد دانشگاهی، مشهد، ایران)
haamed.bakhshi@gmail.com

چکیده:

تحقیق حاضر با هدف تعیین تاثیر خصوصی سازی مدارس بر منش اجتماعی و کج رفتاری دانش آموزان مدارس دولتی و خصوصی شهر مشهد انجام گرفته است.این پژوهش به روش میدانی انجام شده و داده های آن توسط پرسشنامه استاندارد جمع آوری گردیده است. جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان مقطع متوسطه دوم آموزش و پرورش شهر مشهد می‌باشند. جمعیت این دانش‌آموزان ۱۰٤٥٦۰ نفر است که معادل۲۰/٦۷٪ کل جمعیت دانش‌آموزی مشهد است. متغیر مستقل در این تحقیق "خصوصی سازی آموزش و پرورش"، و متغیر وابسته " منش اجتماعی دانش آموزان" می‌باشد. نمونه پژوهش به صورت تصادفی احتمالی انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS نسخهٔ ۲۱ انجام شد. بر اساس داده ها متوسط منش اجتماعی در بین دانش‌آموزان برابر ۱۵٦/۳۰±۱۸/۸۹ محاسبه گردید. با بررسی ابعاد منش اجتماعی در بین دانش‌آموزان مشخص گردید که متوسط بعد همکاری در بین دانش‌آموزان برابر ۱۳/٤۹± ۱۰٤/۳۳ و متوسط خودراهبری در بین دانش‌آموزان برابر ٦/۸۳± ۵۱/۹٦ می باشد.بطور میانگین منش اجتماعی دانش آموزان مدارس غیر دولتی از منش اجتماعی بالایی برخوردار بودند. همچنین تفاوت دو بعد از ابعاد منش اجتماعی نیز طبق آزمون t مذکور معنی‌دار بوده است و مدارس غیردولتی از وضعیت نسبتا بهتری برخوردار بودند. باتوجه به نتایج به دست آمده، مشخص شد که محیط آموزشی نقش موثری بر شکل گیری منش اجتماعی دانش آموزان دارد. همچنین یافته های پژوهش نشان می دهد که مدارس غیردولتی نسبت به مدارس دولتی توانایی بیشتری برای رسیدن به اهداف آموزش و پرورش دارند و سازگاری آنها با محیط‌های متغیر امروزی بیشتر است. با توجه به تاثیر عدم رشد منش اجتماعی بر کج رفتاری و عدم همنوایی با هنجارهای اجتماعی

---

۱ این مقاله مستخرج از رساله با عنوان" تاثیرخصوصی سازی مدارس بر آسیب های اجتماعی متأثر از منش اجتماعی دانش آموزان در مشهد " به راهنمایی نویسنده اول و مشاوره نویسنده دوم در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قوچان میباشد.

در دانش آموزان و به تبع آن افزایش آسیب های اجتماعی، می توان گفت خصوصی سازی مدارس می تواند بر کـاهش آسیب های اجتماعی در میان نوجوانان و جوانان موثر باشد.

واژگان کلیدی: منش اجتماعی دانش‌آموزان ، خصوصی سازی، مدارس دولتی، مدارس غیر دولتی، آسیب های اجتماعی ، مشهد

۱. مقدمه

جامعه‌شناسان‌رفتار انحرافی را به عنوان اعمال‌وکردارهایی که‌هنجارهای اجتماعی مورد قبول را نقض میکند و به احتمال زیاد با محکومیت، ننگ، انزوای اجتماعی، سرزنش و یا مجازات از طرف مخاطبان همراه است تعریف میکنند. به عبارت دیگر، انحراف به مجموعه ای از رفتارها، اعمال، نگرشها، اعتقادات، سبک و وضعیت هایی که بر خلاف باورها و انتظارات جامعه بوده‌است و درنتیجه با منع قانونی و قبح اخلاقی و اجتماعی روبرو میگردد، اطلاق میشود (هاشمی و مردانی، ۱٤۰۰).

درتحقیقات و نظریه‌های مربوط به آسیب ها و انحرافات اجتماعی، عوامل متعددی مورد توجه قرارگرفته و هریک با منطق علّی ویژه ای درصدد تبیین رفتارهای ضداجتماعی برآمده ، از زاویه خاصی بخشهایی از واقعیت های مربوط به این مسائل را تبیین‌کرده اند . رویکرد کنترل اجتماعی روی این نکته متمرکز است که میزان تعهد فرد به جامعه، عامل تعیین کننده در کجروی می‌باشد.جوانانی که پیوند محکمی با والدین و مدرسه ندارند،درگیر رفتار مجرمانه میشوند.

طبق نظریه پیوند افتراقی ساترلند انحراف تحت تاثیر نگرشهای آموخته بوجود می آید (براون، بلنچارد و مک‌گراث[۲]، ۲۰۱۹).

آسیب های فردی و اجتماعی به صورت انحراف، خطا، بی نظمی و اختلال موضوعی است که در همه زمان ها، افراد و جوامع با آن درگیر بوده اند. شهر مشهد نیز به عنوان یکی از کلان‌شهرهای ایران از این قاعده مستثنی نیست. به دلیل تغییرات اجتماعی، آسیب ها در هر دوره ای متفاوت است. به عنوان مثال اعتیاد به مواد مخدر و الکل از جمله آسیب‌های اجتماعی ناشی از منش فردی است.همچنین منش خشن و عدم تحمل دیگران می‌تواند به بروز رفتارهای خشونت‌آمیز منجر شود. در برخی مناطق مشهد، فقر فرهنگی و عدم دسترسی به آموزش‌های مناسب می‌تواند به بروز رفتارهای اجتماعی نامناسب و آسیب‌زا منجر شود.

کاهش آسیب های اجتماعی یکی از دغدغه های جوامع گوناگون می باشد. چرا که این معزل سرمایه های زیادی را اعم از مادی و معنوی دچار استهلاک می کند. بدیهی است برای حل مشکل پیش از هر چیز شناخت درست و

[2]. Brown, Blanchard & McGrath

علمی آن مشکل لازم است. اهمیت این موضوع آنقدر زیاد است که در میان علوم میان رشته ای، شاخه ای به نام آسیب شناسی اجتماعی شکل گرفته است که به شناخت آسیب ها و ارائه راه حل برای رفع آنها می پردازد.

تراوس‌هیرشی[3]، مهمترین صاحب نظر این رویکرد، بزهکاری رامحصول بی‌اعتنائی به قید و بندهای اجتماعی و عدم کنترل جوانان از طرف خانواده، دوستان و مدرسه میداند .به‌عبارت دیگر وابستگی جوانان به خانواده، دوستان و مدرسه در جلوگیری از بزهکاری بسیار مهم است

فعالیت‌های این نهادها می‌تواند به کاهش آسیب‌های اجتماعی کمک کند. با ارائه آموزش‌های مناسب می‌توان به اصلاح منش‌های اجتماعی و فردی کمک کرد.

تحقق برنامهٔ تربیت اخلاقی، یکی از مأموریت‌ها و رسالت‌های اصلی مدرسه است. در کشور ایران، بخش مهمی از فرهنگ عمومی کشور را ارزش‌های اخلاقی تشکیل می‌دهند؛ به طوری که در «نقشهٔ مهندسی فرهنگی کشور»، یکی از چشم‌اندازهای فرهنگی در افق ۱٤۰٤، پیشتازی در اخلاق و رفتار حسنه معرفی شده است؛ همچنین، در «سند تحول بنیادین آموزش و پرورش» ایران، تربیت اخلاقی، به عنوان یکی از مأموریت‌های نظام تربیت رسمی و عمومی و همچنین، یکی از ساحت‌های مهم تربیت رسمی قلمداد شده است (محمودی حکمت، عارفی و فتحی واجارگاه، ۱۳۹۸).

با وجود تلاش‌هایی در جهت توسعهٔ مباحث اخلاقی، خلأهای بسیاری در برنامه‌های تربیت اخلاقی در سراسر نظام های تربیتی جهان به چشم می خورد و نظام تربیتی حاکم بر جامعهٔ کنونی ایران نیز، از این قاعده مستثنی نیست (محمودی حکمت و همکاران، ۱۳۹۸). در همین راستا بر اساس تحقیقات انجام شده یکی از واقعیت‌های اجتماعی متأثر از نظام آموزشی «منش اجتماعی دانش آموزان» می‌باشد که تاثیر مهم و مستقیم بر کیفیت زندگی افراد در آینده و به تبع آن ساختار اجتماعی دارد.

منش مجموعه ای از آمادگی‌های روانی با دوام است که رفتار را به وجود می آورد، منش ساز و کاری است که از طریق آن فرد می تواند سطح سرمایه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود را برآورده نماید.به عبارتی سرمایه، منش و میدان با یکدیگر تعامل داشته و از درون این تعامل کنش اجتماعی پدید می‌آید (شارع‌پور، ۱۳۸٤).

در واقع کنشگر از طریق منش به ادراک و داوری می‌پردازد و در جهان پیرامون خود عمل می‌کند. منش، شرایط اجتماعی، امکانات و محدودیت‌ها را در شخص درونی می‌کند و رفتار فرد در اجتماع را شکل می‌بخشد، و لذا «ساخت‌دهنده» است. و از سوی دیگر، میانجی بین تجربه‌های گذشته و محرک‌های کنونی است و لذا ساختمند نیز هست (هاشمیان، زندیان و آقامحمدی، ۱۳۹٤).

[3]. Travis Hirschi

بر اساس بخش عمده ای از نظریه های مربوط به کج رفتاری و آسیب های اجتماعی، این رفتارها حاصل یادگیری از محیط و جمع همسالان می باشد. بنابراین مدرسه به عنوان موثرترین عامل در این پدیده می تواند نقش ایفا نماید.

بوردیو معتقد است نهاد آموزش و پرورش از طریق بازتولید فرهنگی نقش مهمی در تاثیرگذاری بر منش اجتماعی دارد. او در کتاب خود با عنوان "بازتولید" مدرسه را محل تکرار و بازتولید نابرابری‌ها معرفی می‌کند. آموزش و پرورش در بازتولید نظم اجتماعی از خشونت نمادین بهره می‌گیرد بدین معنا که به شیوه‌ای ناملموس و غیر مستقیم به مشروعیت بخشی نظم اجتماعی موجود می‌پردازد (بوردیو[4]، ۱۳۸۱).

لذا نقش مهم انتقال و نهادینه‌سازی فرهنگ توسط مدارس که باعث شکل‌گیری منش اجتماعی یا به عبارتی «عادت واره‌ها» در دانش آموزان می شود، کاملاً پذیرفته شده است. از طرفی این تاثیرات در مدارس خصوصی بخاطر شرایط خاص این مدارس می‌تواند متفاوت از مدارس دولتی باشد. . با توجه به تاثیر مستقیم منش اجتماعی بر رفتارها می توان نتیجه گرفت که رشد و توسعه مثبت منش اجتماعی بر کاهش آسیب های اجتماعی موثر است.

از طرفی سالهاست مساله واگذاری بخشی از وظایف آموزش و پرورش به بخش خصوصی تحت عنوان مدارس غیردولتی طرح و اجرا شده است. مطالعات نشان میدهد این مدارس نسبت به مدارس دولتی در برخی شاخص های آموزشی و تربیتی تفاوتهایی دارند که در این پژوهش به بخشی از آن یعنی رشد منش آجتماعی دانش آموزان پرداخته شده است.

با توجه به ترویج خصوصی‌سازی مدارس به علت تنگناهای مالی و نیاز جامعه و اهمیت منش اجتماعی در زندگی فردی و به تبع آن زندگی اجتماعی افراد این تحقیق بر آن است تا تاثیر مدارس خصوصی را بر آسیب های اجتماعی متأثر از منش اجتماعی دانش آموزان را بررسی کند.

هدف این پژوهش بررسی تاثیر خصوصی‌سازی مدارس بر منش اجتماعی دانش‌آموزان و میزان کج رفتاری و آسیب های اجتماعی با این فرضیه که میانگین منش اجتماعی دانش‌آموزان مدارس غیردولتی بیشتر از مدارس دولتی است، می باشد.

در پژوهش‌های داخلی که به بررسی تاثیر آموزش‌های مدارس بر منش و مهارت‌های زندگی دانش آموزان پرداخته-اند، بلا استثناء ثابت شده است که آموزش در مدارس بر رفتارهای اجتماعی دانش آموزان موثر می‌باشد. این پژوهش‌ها حول شاخص‌های مختلفی از منش از جمله سازگاری اجتماعی، خودآگاهی، عزت نفس، گسترش روابط، اعتماد و احساس امنیت و همچنین تفکر انتقادی انجام شده است.

پیرامون موضوع مورد بحث پژوهش های مختلفی انجام شده است که از جنبه های گوناگون به این مساله ربط پیدا می کنند. قبل از مرور پیشینه، این تحقیقات در جداول زیر دسته بندی شده اند.

---

4. Bourdieu

جدول (۱): جمع بندی پیشینه پژوهش

موضوع و هدف تحقیق	عنوان تحقیق	نام محققان	تاریخ
در تحقیقات خارجی که در این زمینه انجام گرفته، با تایید اهمیت منش و نیز نقش موثر مدارس در آموزش منش و مهارتهای زندگی، تمرکز بیشتری بر روش‌ها و شرایط و عوامل تاثیرگذار در آموزش منش در مدارس شده است.همچنین بر تاثیر آموزش‌های غیر رسمی علاوه بر آموزش‌های رسمی بر شکل گیری منش تاکید شده است.	تفاوت در نقاط قوت منش گزارش شده در دوران نوجوانی"	براون و همکاران	۲۰۱۹
	"تأثیر خصوصی سازی در دسترسی دختران به آموزش عمومی و با کیفیت عمومی در مالاوی، موزامبیک، لیبریا، تانزانیا و نپال"	ایورسن و بیگ[5]	۲۰۱۷
	منش آموزشی و رفتار اجتماعی دانش آموزان	کامارادین[6]	۲۰۱۲
	مطالعات جامعه شناختی در مورد آموزش منش در دانشکده آموزش و پرورش معلمان شهر ماکاسار»	سلاطان[7]	۲۰۱٤
	اثرات حاصل شده از رقابتی کردن نظام آموزشی بین مدارس دولتی و خصوصی را در کلاس نهم در کشور سوئد	بویمارک و لینداهل[8]	۲۰۰۸
	آموزش اجتماعی ، عاطفی ، اخلاقی و تحصیلی: ایجاد جو برای یادگیری ، مشارکت در دموکراسی و بهزیستی	کوهن[9]	۲۰۰٦
گروهی از تحقیقات به بررسی تاثیر آموزش‌های مدارس بر منش و مهارتهای زندگی دانش آموزان پرداخته اند. بر اساس نتایج این گروه آموزش در مدارس بر رفتارهای اجتماعی دانش آموزان موثر می باشد.	بررسی تاثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر رشتخوار	رحمان‌پور، خسروی و توکلی	۱۳۹٤
	روانشناسی یادگیری	مرادی، کریمی، مرادی و کرم‌زاده	۱۳۹٤
	بررسی تاثیر جو اجتماعی مدارس متوسطه بر پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان	کرامتی، طالب زاده نوریان و صالح صدق‌پور	۱۳۸۷
گروه دیگری از این پژوهش‌ها به ابعاد و تاثیرات خصوصی سازی بر رشد مهارتهای زندگی دانش آموزان و تاثیر منش اجتماعی بر موفقیت فردی و عملکرد شایسته ی کودکان در آینده پرداخته اند.	مقایسه مهارت‌های شهروندی دانش آموزان مدارس دولتی و غیر دولتی در ناحیه ۱ شهر شیراز	قلتاش و قانونی	۱۳۹۵
	مقایسه ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان ابتدایی مدارس غیردولتی بدون کیف و دولتی شهر اصفهان	سبزوار، لیاقتدار و عابدی	۱۳۹٤

5. Iversen & Begue
6. Kamaruddin
7. Selatan
8. Bohlmark & Lindahl
9. Cohen

بر اساس موضوع پژوهش، تحقیقات دیگری هم مورد بررسی قرار گرفته اند که پیرامون احتمال رابطه میان منش اجتماعی اشخاص با رفتارهای بزهکارانه و کجرفتاری انجام شده است. که به چند نمونه از آنها اشاره می شود.

چانگ[10] (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان "انتقال طولی نمایه پنهان شخصیت اخلاقی دانش آموزان دبستانی و تأیید عامل پیش بینی کننده در کره" با استفاده از داده‌های ۲۱۳۲ دانش‌آموز ابتدایی در پایه‌های چهارم و ششم انجام شد که به ترتیب به نظرسنجی اول و سوم در سال‌های ۲۰۱۷ و ۲۰۱۹ پاسخ دادند. نتایج به شرح زیر بود: ابتدا گروه‌های نهفته نیمرخ خصوصیات اخلاقی دانش‌آموزان دوره ابتدایی هر سال به سه نوع طبقه‌بندی شدند: تیپ‌های اخلاقی «کم»، «متوسط» و «بالا». دوم، بالاترین الگوی گذار در گذار از نوع شخصیت اخلاقی «متوسط» به نوع «بالا» مشاهده شد. سوم، «شادی» قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌ای بود که بر انتقال پنهان شخصیت اخلاقی گروهی تأثیر می‌گذاشت و پس از آن «روابط والدین»، «رابطه معلم و دانش‌آموز» و «فعالیت‌های داوطلبانه» قرار گرفتند. یافته‌ها حاکی از آن است که دولت نیاز به سازماندهی و ارائه روش‌های آموزشی مؤثر با توجه به روابط والدین، روابط دانش‌آموز و معلم و «فعالیت‌های داوطلبانه» برای ارتقای اخلاقیات دانش‌آموزان مقطع ابتدایی در آینده دارد.

در پژوهشی با عنوان رابطه صفات شخصیتی سرشت – منش و نگرانی با اضطراب اجتماعی نوجوانان دختر که در منطقه شش تهران در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ پرسشنامه صفات شخصیت سرشت و منش کلونینجر، پرسشنامه نگرانی ایالت پنسیلوانیا و مقیاس اضطراب اجتماعی لایبویتز انجام شده یافته ها نشان داد که بین ابعاد صفات شخصیتی منش (خودراهبری ، r = -۰/۴۳ ؛ همکاری ، r= - ۰/۱۲ ؛ خودفراروی ، r= - ۰/۱۳) و همچنین بین نگرانی و اضطراب اجتماعی (r= ۰/۵۵) رابطه معناداری وجود دارد (p<۰/۰۵). در مجموع می توان نتیجه گرفت که صفات شخصیتی سرشت و منش نقش مهمی در اضطراب اجتماعی نوجوانان دارند (محمد مصیری، گلی و زنجانی، ۱۳۹۸).

سروقد و عسکری (۱۳۹٤) در پژوهشی دیگر تحت عنوان بررسی رابطه سرشت و منش (نوجویی،پاداش وابستگی،اسیب پرهیزی، پشتکار، خودراهبردی،همکاری و خودفراروی) و تنظیم شناختی هیجان(پذیرش،ارزیابی مثبت،تمرکز مجدد مثبت،برنامه ریزی،دیدگاه پذیری،سرزنش خود،نشخوارفکری،فاجعه انگاری،سرزنش دیگران) با اضطراب که در دانشگاه ازاد اسلامی مرودشت انجام شده، به این نتیجه رسیده است که خودراهبردی،همکاری و خودفراروی از ابعاد منش با اضطراب رابطه معکوس دارند (سروقد و عسکری، ۱۳۹٤).

در پژوهشی دیگر که بر روی دانش آموزان دوره متوسطه شهر تبریز در سال تحصیلی ۱٤۰۱-۱٤۰۰ انجام شد، محققان نشان داده اند که بین آسیب پرهیزی، نوجویی و خودفراروی با خشونت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بین پشتکار، خودراهبری و همکاری با خشونت رابطه منفی و معناداری وجود دارد (ملکی، ۱٤۰۱).

---

[10]. Chang

بر اساس پژوهشی که در میان دانشجویان دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، در راستای پژوهش های معطوف به بررسی ابعاد شخصیتی زیربنایی دخیل در اعتیاد، انجام شد که نشان می دهد ابعاد نابهنجار شخصیتی و ابعاد سرشت منشی شخصیت نقش تعیین کننده ای در گرایش به مصرف مواد در جامعه دانشجویی دارند (چلبیانلو، مردانی و علی‌نژاد، ۱۳۹۸).

در پژوهشی با هدف بررسی رابطه ابعاد سرشت و منش با رفتارهای پرخطر در دانش آموزان دبیرستان های پسرانه شهرستان سیاهکل در سال ۱۳۹٦ با عنوان "ابعاد سرشت و منش و رفتارهای پرخطر در نوجوانان" از پرسشنامه های سرشت و منش و رفتارهای پرخطر استفاده شد. یافته ها نشان دادند نمره کلی سرشت و منش۵۰ درصد رفتار پرخطر را پیش بینی می کند. بنابراین در پیشگیری از رفتارهای پرخطر به نقش عوامل محیطی در ساختار شخصیت باید توجه کرد (رمضانپور کوشالی و رضوی طوسی، ۱۳۹٦).

یکی از متغیرهایی تاثیرگذار بر اختلال نافرمانی مقابله ای، ابعاد خلق و خو است. در پژوهشهای مختلف به نمرات بالا در نوجویی و اجتناب از آسیب و نمرات پایین درپاداش وابستگی و نمرات پایینی در ابعاد خلق و خو در افراد مبتلا به اختلال نارسایی توجه/ بیش فعالی اشاره شده است (ابوالقاسمی، قائمی، عباسی، عقیقی و محمودیان، ۱۳۹٦).

مرور پیشینه پژوهش "پیشگیری از آسیبهای اجتماعی و رفتارهای پرخطر در مدارس" نشان میدهد که در تحقیقات انجام شده، به تناسب موضوع و هدف بررسی آنها، یک یا چند بعد از آسیبهای اجتماعی و نابهنجاریها و مشکلات رفتاری دانش آموزان یا نوجوانان و جوانان، و نیز علل و عوامل مؤثر بر آنها، به ویژه نقش خانواده، گروه های همسال، عوامل شخصیتی و روانی و مانند آن بررسی شده، اما نقش و تأثیر آموزش وپرورش، مدرسه و معلم به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار و کاهنده آسیبهای اجتماعی دانش آموزان تاکنون به طور وسیع مورد بررسی قرار نگرفته است. لذا فرض بر این است که بخشی از کل واریانس آماری و تغییرات آسیبهای اجتماعی دانش آموزان تحت تأثیر متغیرهای مربوط به برنامه های در حال اجرا و اجرا شده توسط مدرسه ها و معلمان است که به آنها توجه نشده است (گرجی، ۱٤۰۲).

در مورد منش باید گفت منش صرفاً مجموعه‌ای از انگیزه‌های روانی نیست، بلکه محصول جامعه‌پذیری بلندمدت در شرایط اجتماعی خاص یا موقعیت معین است. در واقع، منش همچون گرامر فرهنگی یا وجدان فرهنگی یک گروه اجتماعی عمل می‌کند، گروهی که آگاهانه و ناآگاهانه در تولیدش نقش داشته است (بوردیو، ۱۳۸۱).

به گفته یکی از محققان، محیط در شکل گیری شخصیت و منش انسان نقش بسیار تعیین کننده و مؤثری ایفا می کند و رفتار انسان که نشانه ای از شخصیت و منش اوست، تا حد زیادی، ناشی از تربیت اکتسابی از محیط است (رونالوس[11]، ۱۳٦۸).

[11]. Ronalus

از دیگر صاحب نظران این عرصه، توماس لیکونا[12] است که الگوی جامعی را در تربیت منش ارایه کرده است. الگوی لیکونا دو سطح درون کلاسی و برون کلاسی دارد.

از این تعریف مفهوم منش، مفهوم آموزش منش ظهور کرد. در یک محیط آموزشی، آموزش منش به صورت رسمی و غیررسمی جزیی از برنامه‌ها می باشد.

منش‌سازی دانش‌آموزان در هر محیط آموزشی به معنای تلاش‌های انجام شده توسط نهاد مربوطه در زمینه شکل‌گیری منش دانش‌آموزان است. این اصطلاح به معنای مربیگری برای شکل‌گیری یا توسعه‌ی منش است. موسسات آموزشی، اکنون بیشتر به فرهنگ مدرسه به معنی شکل‌گیری ارزش‌های اخلاقی در مدرسه، معطوف شده‌اند. منش برگرفته ازهمین اصطلاح شکل‌گیری ارزشهای اخلاقی در فرهنگ مدرسه است. منش تا حدودی متأثر از یادگیری اجتماعی– فرهنگی است و در طول زندگی رشد می‌کند (فرید حسینی، کاویانی، اسعدی، علی‌ملایری و مقدس بیات، ۱۳۸٦).

مساله مهم چگونگی تاثیر مدارس در این فرآیند است. بر اساس تحقیقات، عوامل مختلف موجود در مدرسه بر شکل گیری منش اجتماعی دانش‌آموزان تاثیر دارند. این عوامل در برنامه درسی آشکارو برنامه درسی پنهان نهفته شده اند (مهرام، ساکتی، مسعودی و مهرمحمدی، ۱۳۸۹).

فتحی واجارگاه و واحده چوکده (۱۳۸۵) به نقل از نظریه پردازان عوامل شکل دهنده برنامه درسی پنهان را در چهار مقوله عمده مدنظر قرار می‌دهند: الف) محیط شناختی، ب) محیط اجتماعی، ج) محیط فیزیکی، د)محیط دیوان سالارانه. آنچه مهم است اینکه دانش‌آموزان از طریق برنامه‌های درسی و به‌ویژه «برنامه درسی پنهان» با انواع مهارت‌ها و نگرش‌ها، همچون احترام، صداقت، سعه‌صدر، همدردی، وطن‌پرستی، تعهد و مسئولیت‌پذیری، توجه به نفع عموم، برابری، رعایت قانون و مقررات و... آشنا می‌شوند (فتحی واجارگاه و واحده چوکده، ۱۳۸۵).

از طرفی محققان ثابت کرده اند بسیاری از کجروی های منجر به آسیب های اجتماعی ناشی از منش آجنماعی افراد است. نظریه روانشناختی جرم، همچون تفسیرهای زیست شناختی، تبیین کجروی را در فرد می جوید نه در جامعه، دیدگاههای روانشناخی توجه خود را روی انواع شخصیت متمرکز می کنند. بدین معنی که برخی انواع شخصیت گرایش بیشتری به انحراف اجتماعی دارد. روانشناسان هر فرد را همچون شخصیت منحصر به فردی می دانند که راه یافتن ریشه ها و عواملی که فرد را مستعد رفتار انحرافی می نماید شناخت ویژگیهای فردی او نظیر اختلالات شخصیتی، اضطراب، افسردگی، لذت جویی، کم هوشی و تعلق خاطر به دیگران است. با ابداع آزمونهای هوش، تبیین های جرم و بزهکاری بر جنبه های روانی متمرکز شد .علاوه بر تاکید روانشناسان بر ارثی بودن هوش، و ارتباط آن با رفتار انحرافی، روانشناسان به دنبال یافتن ارتباط بین جرم و بزهکاری با نوع خاصی از شخصیت، نظیر شخصیت "»روان رنجور" بوده اند (احمدی، ۱۳۸۷).

---

[12] Thomas Lecona

روانشناسی بر تمرکز توانمندی‌های فردی و کاراکتر مثبت و نقش آن در سلامت ذهنی افراد و بهبود شرایط زندگی آنان تأکید دارد (هندیجانی، علوی و مشایخی، ۱۳۹۸).

بعضی از نظریه پردازان وجود نامناسب بودن و عدم کارائی کوشش های والدین و مدارس در جهت جامعه پذیر کردن و کنترل جوانان، روحیه کنجکاوی جوانان، ناپایداری منزلت اجتماعی جوانان و شیوع ارزش های پست در جامعه را بعنوان عوامل مؤثر بر بزهکاری جوانان طبقه متوسط مطرح نموده اند (احمدی، ۱۳۸۷).

نظریه پیوند افتراقی ادوین ساترلند[۱۳] مشهورترین نظریه از مجموع نظریه های جامعه پذیری یا یادگیری در مباحث کج رفتاری اجتماعی است . بر اساس این نظریه ، فرایندی که به رفتارانحرافی می انجامد به قرار زیر است ۱- عمل مجرمانه آموختنی است ، نه موروثی ۲- آموزش از طریق ارتباط فرد با سایر افراد انجام می گیرد. ۳- بخش اعظم آموزش رفتارهای انحرافی در گروه های نزدیک که با افراد روابط صمیمانه دارند انجام می گیرد. ٤ -کسب انگیزه ها و میل به ابراز کنش های درونی آموختنی است همه مردم جامعه نظر مطلوب نسبت به رعایت هنجارهای حقوقی ندارند. ۵- فرآیند کسب رفتار مجرمانه در ارتباط با الگوهای مجرمانه و غیر مجرمانه همان مکانیزمی را طی می کند که در یادگیری سایر رفتارهای اجتماعی مشاهده می شود منظور این است که یادگیری رفتار بزهکارانه محدود به فرآیند تقلید نیست (سخاوت، ۱۳۸۵).

لذا به نظرمی رسد برای شناخت ریشه های آسیب های اجتماعی بررسی نوع و کیفیت تربیت ویادگیری دانش آموزان در مدرسه امری مهم می باشد.

۲. روش تحقیق

این تحقیق را می‌توان در زمره تحقیقات کاربردی و از نوع مقایسه‌ای به‌شمار آورد. برای گردآوری داده‌ها در این تحقیق از پرسشنامه استاندارد کلونینجر استفاده می‌شود که توسط محققان روایی و اعتبار آن در جامعه ایران نیز مورد تایید قرار گرفته است.

با توجه به موضوع تحقیق جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان مقطع متوسطه دوم آموزش و پرورش شهر مشهد می‌باشند. جمعیت این دانش‌آموزان ۱۰٤٥٦۰ نفر است که معادل۲۰/٦۷٪ کل جمعیت دانش‌آموزی مشهد می‌باشد. برای تعیین حجم نمونه با توجه به آمار موجود از جدول تعیین حجم نمونه «کرجسی و مورگان» و نیز«کوهن» استفاده می‌شود (حبیبی و سرآبادانی،۱٤۰۱). با توجه به آمار فوق که مربوط به سال تحصیلی ۱٤۰۱-۱٤۰۰ می‌باشد، براساس جدول مورگان حجم نمونه از کل جامعه آماری یعنی دانش‌آموزان متوسطه دوم نواحی هفتگانه مشهد برابر ۳۸٤ نفر می‌شود. این رقم بطور مساوی میان این دو نوع مدرسه تقسیم می‌شود. سپس حجم نمونه در هر بخش

[13] - Edwin Sutherland

دولتی و غیردولتی به تناسب درصد تشکیل دهنده دانش آموزان این دو بخش در سه ناحیه مورد نظر تقسیم می‌شود.

جدول(۲): تعداد مدارس دولتی و غیردولتی بر اساس آمارنامه آموزش و پرورش خراسان رضوی

	کل دانش آموزان مقطع متوسطه				دانش آموزان پایه		دانش آموزان پایه		کل دانش آموزان ناحیه
نوع	دولتی		غیردولتی		دولتی		غیردولتی		
جنسیت	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	دختر	پسر	
ناحیه ۱	۷۵۳۸	۷۷۸۰	٤٥	۱۳٥	۲٥۱۱	۲٥۰۸	۱۷	٤۰	۹٦٥۳٤
ناحیه ۲	٦۱۳۱	٥٥٤۸	۱٦۱	٥۸۰	۲۰۲۱	۱۸٤٦	٥٤	۱۸۹	٦۷۱۳۳
ناحیه ۳	۳۱۸٤	۳٤۲۰	۱۲۰٦	۱۱٦۱	۱۰۸۸	۱۰٦۹	٤۰٦	٤۱٦	۳۰٥۸۱
ناحیه ٤	۷۲٥٤	٦۸٤۸	۲٦٥٦	۲۰۰۷	۲٤۰۳	۲۲٦۳	۹٤٦	٦٤۰	۸٤٥٥۹
ناحیه ٥	٥۹٤٥	٦۱٥۱	۲۲۷	۱٦۲	۲۰۰٥	۱۹٦۹	٦۹	٤۰	۷۰۸٤۲
ناحیه ٦	٦۳٦۳	۷۲۷۰	۱٤۱۲	۲۸٤٤	۲۰۸٥	۲۳۷۰	٤۹٥	۱۰٤۳	٦۸۹۸٦
ناحیه ۷	۸۷۰٦	۷۷۸٥	۹٥٥	۱۰۸٦	۲۹٤۱	۲٥٥۳	۳۱٦	۳۸۹	۸۷۱۳۸
مجموع	٤٥۱۲۱	٤٤۸۰۲	٦٦٦۲	۷۹۷٥	۱٥۰٥٤	۱٤٥۷۸	۲۳۰۳	۲۷٥۷	٥۰٥۷۷۳

روش نمونه گیری در این تحقیق مختلط است، یعنی در گام اول از روش نمونه گیری طبقه ای استفاده می شود. در این مرحله نواحی هفتگانه آموزش و پرورش مشهد بر اساس آمار و اطلاعات، محدوده جغرافیایی و نیز تعداد مدارس غیردولتی، به سه دسته برخوردار، نیمه برخوردار و غیربرخوردار تقسیم شده‌اند. سپس از هر طبقه یک ناحیه به عنوان نمونه ای جامع الشرایط برگزیده می‌شود. همزمان مدارس به دو طبقه ی دولتی و غیر دولتی و هر طبقه به دو زیر طبقه دخترانه و پسرانه، تقسیم می‌شود. در نظر گرفتن جنسیت در نمونه گیری، به علت ایجاد امکان بررسی رابطه‌ی جنسیت و متغیر وابسته است. سپس از میان این طبقات بصورت خوشه ای از دو گروه، مدارس دولتی و غیر دولتی مدارس واجد شرایط توسط محقق انتخاب می شوند. انتخاب دانش آموزان در سطح مدارس بصورت رندم و تصادفی از بین محصلان پایه یازدهم که بیشترین سالهای تحصیل را در نظام تعلیم وتربیت گذرانده انجام می شود. بدیهی است این گروه بیشترین تاثیر ممکن را از ساختار فرهنگی و تربیتی مدارس گرفته اند و به همین دلیل مناسب ترین گروه برای پاسخگویی به پرسشنامه می باشند.

لازم به ذکر است از انتخاب دانش آموزان پایه دوازدهم به علت مشغله ذهنی شرکت در آزمون کنکور و تاثیر احتمالی آن بر عدم دقت در پاسخ به سوالات، صرف نظر شد.

متغیر مستقل در این تحقیق "خصوصی سازی آموزش و پرورش"، و متغیر وابسته " منش اجتماعی دانش آموزان" می‌باشد.

برای تعریف عملیاتی منش، از نظریه زیستی منش رابرت کلونینجر استفاده شده است. طبق این نظریه منش شامل دریافتهای منطقی درباره خود، دیگران و دنیا است و بیشتر ویژگیهایی را شامل می‌شود که تحت تأثیر عوامل محیطی

در ساختار شخصیتی فرد پدید آمده است. درک این ابعاد به وسیله پرسشنامه TCI که توسط خود فرد تکمیل می‌شود فراهم شده است (ملایری، کاویانی، اسعدی و فریدحسینی، ۱۳۸۷).

کلونینجر در مدل عصبی- زیستی خود سه بعد برای منش در نظر می‌گیرد. بعد «خود راهبری» بر پایه پنداشت از خویشتن به عنوان یک فرد مستقل و دارای زیر مجموعه‌های وحدت، احترام، عزت، تاثیربخشی، رهبری و امید تعریف شده است. بعد «همکاری» بر پایه پنداشت از خویشتن به عنوان بخشی از جهان انسانی و جامعه قرار دارد که از آن حس اجتماعی، رحم و شفقت، وجدان و تمایل به انجام امور خیریه مشتق می‌شود. همچنین بعد «خود فرآروی» بر پایه مفهومی از خویشتن به عنوان بخشی از جهان و منابع آن مطرح شده است که با پندارهای حضور رازگونه، ایمان مذهبی، متانت و صبوری غیرمشروط همراه است (چلبیانلو و همکاران، ۱۳۹۸).

روایی و اعتبار پرسشنامه کلونینجر در چند تحقیق مورد دستیابی بررسی و تایید شده است. از جمله کاویانی و همکاران در تحقیقی که در یک نمونه ۱۲۱۲ نفر زن و مرد از جمعیت تهران انجام داده اند، میزان پایایی این پرسشنامه را با روش بازآزمایی به مقدار ۰/۸٤ بدست آمد و روایی آن نیز با روش تحلیل عاملی تأییدی به میزان ۰/۷۸ محاسبه شد (کاویانی و پورناصح، ۱۳۸٤). همچنین میزان پایایی پرسشنامه براساس ابعاد نوجویی، عدم آسیب پذیری، پاداش-وابستگی، پشتکار، همکاری، خودراهبری به ترتیب با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸٦، ۰/۸۸، ۰/۷۳، ۰/۷۹، ۰/۸٦، ۰/۹ و ۰/۸٦ در پژوهش کردمیرزا نیکوزاده، برجعلی، اسکندری، سهرابی، و دلاور (۱۳۸۸) به دست آمد که نشان از اعتبار بالای پرسشنامه است. همچنین روایی خرده مقیاس‌ها عبارت بودند از: نوجویی (۰/۷۵)، عدم آسیب پذیری (۰/۷۲)، پاداش-وابستگی (۰/۸۷)، پشتکار (۰/۹)، همکاری (۰/۷٦)، خودراهبردی (۰/٦٦) و خودفراروی (۰/۸٦). همچنین دادفر، بهرامی، دادفر و یونسی (۱۳۸۹) در پژوهشی دیگر که برای این پرسشنامه در میان ۲۲۰ دانشجو انجام داده اند به این نتیجه رسیده اند که این پرسشنامه دارای روایی و اعتبار قابل قبولی می‌باشد.

در تعریف مفهوم خصوصی‌سازی دیدگاه‌های مختلفی مطرح شده است از جمله کی و تامپسون معتقدند واژه‌ی خصوصی‌سازی به روشی اطلاق می‌شود که باعث تغییر رابطه‌ی بین دولت و بخش خصوصی شود (متوسلی، ۱۳۷۳).

در این تحقیق آن دسته از مدارسی که بر اساس قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز آموزشی و پرورشی غیردولتی مصوب ۱۳۹۵/۹/۱٤ شورای عالی آموزش وپرورش به عنوان مدارس غیردولتی مجوز فعالیت کسب کرده‌اند، به عنوان بخش خصوصی آموزش وپرورش در نظر گرفته شده اند.

با توجه به چارچوب نظری تحقیق مدل نظری به شکل زیر تدوین شده است.

شکل (۱) مدل نظری تحقیق

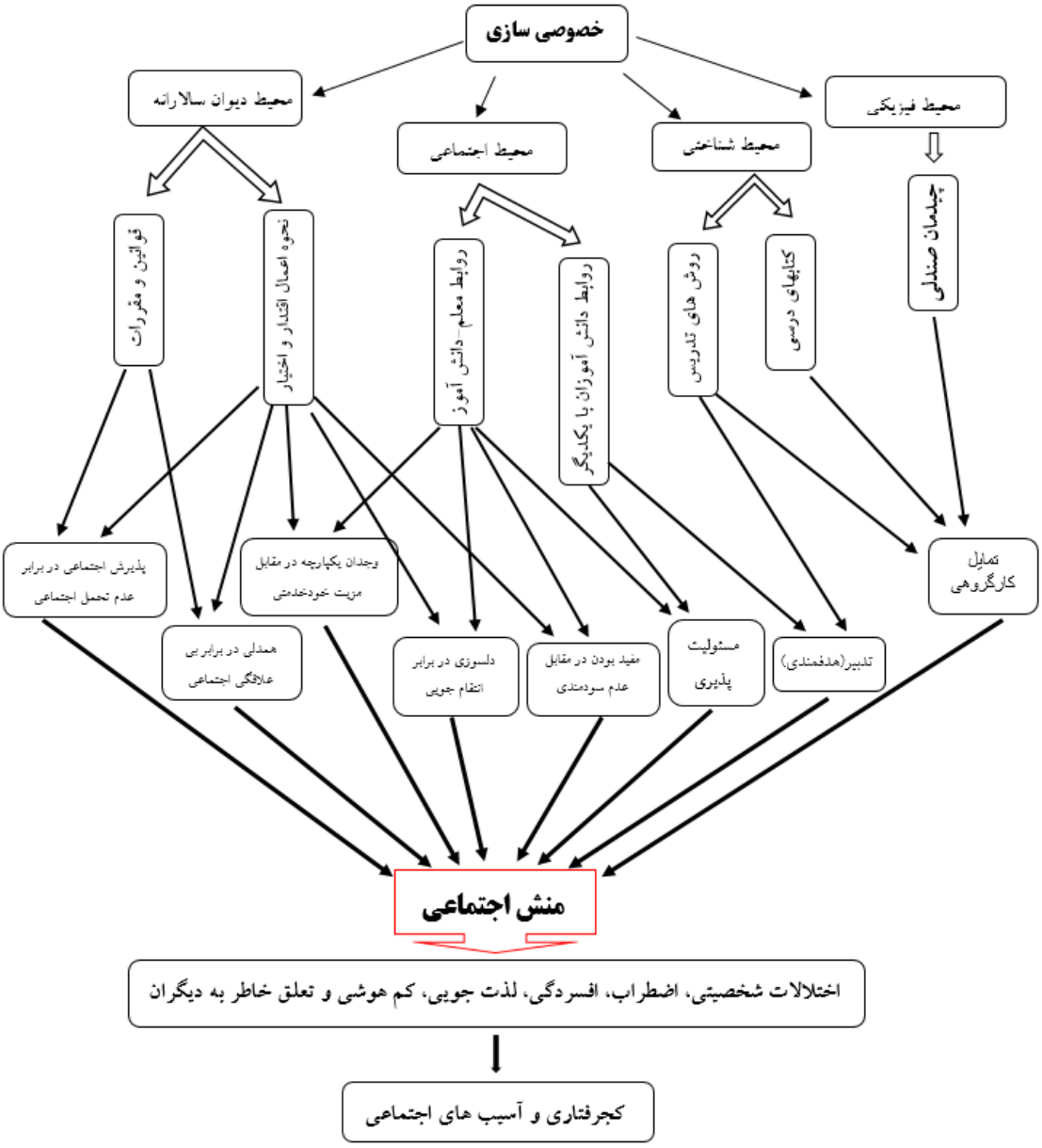

۳. یافته ها

جدول(۲) اطلاعات فردی دانش‌آموزان

متغیر	گزینه‌ها	تعداد	درصد	درصد معتبر
جنسیت دانش آموزان	پسر	۱۸۹	٤۹/۲۲	٤۹/۲۲
	دختر	۱۹۵	۵۰/۷۸	۵۰/۷۸

براساس اطلاعات شکل شماره‌ی(۱) ملاحظه می‌شود که متوسط منش اجتماعی در بین دانش‌آموزان برابر ۱۵٦/۳۰±۱۸/۸۹ محاسبه گردیده که حداقل میزان منش اجتماعی ٦۸ و حداکثر ۲۷٤ می‌باشد. ضریب کجی

(چولگی) SK=۰/۱۳۵ است که بیانگر مثبت بودن توزیع داده‌ها است، به طوری که در ۲۵٪ پاسخگویان میزان منش اجتماعی کمتر از ۱٤۸، ۲۵٪ بین ۱٤۸ تا ۱۵۵/۵، ۲۵٪ بین ۱۵۵/۵ تا ۱٦٤/۷ و ۲۵٪ بیشتر از ۱٦٤/۷ بوده است.

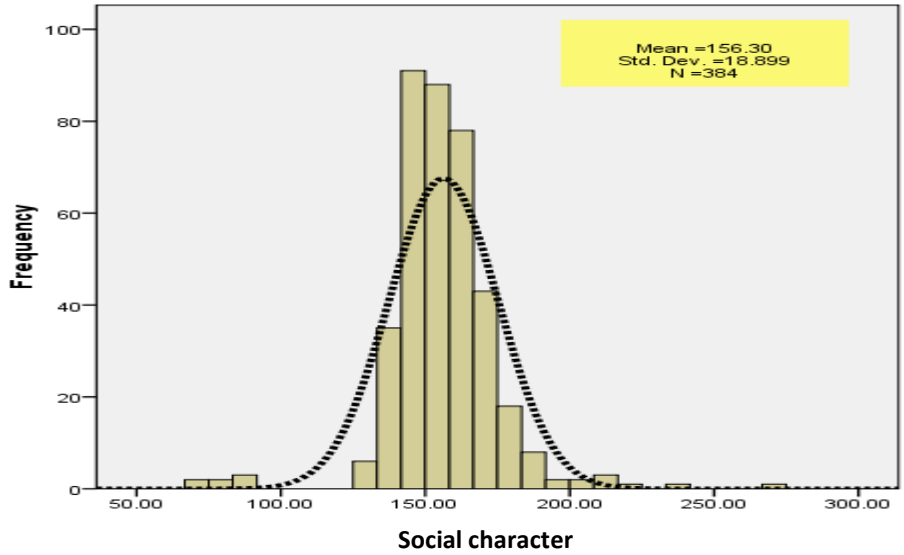

شکل شماره ی(۱) پراکندگی میزان منش اجتماعی دانش آموزان مورد مطالعه

براساس اطلاعات جدول شماره‌ی(۳) ملاحظه می‌شود که متوسط همکاری در بین دانش‌آموزان برابر ۱۳/٤۹± ۱۰٤/۳۳محاسبه گردیده که حداقل میزان همکاری ٤۷ و حداکثر ۱۹٤ می‌باشد. ضریب کجی (چولگی) SK=۰/۵۸٤ است که بیانگر مثبت بودن توزیع داده‌ها است، به طوری که در ۲۵٪ پاسخگویان میزان همکاری کمتر از ۹۸، ۲۵٪ بین ۹۸ تا ۱۰٤، ۲۵٪ بین ۱۰٤ تا ۱۱۰ و ۲۵٪ بیشتر از ۱۱۰ بوده است. همچنین متوسط خودراهبری در بین دانش‌آموزان برابر ٦/۸۳± ۵۱/۹٦ محاسبه گردیده که حداقل میزان خودراهبری ۲۱ و حداکثر ۸۰ می‌باشد. ضریب کجی (چولگی) SK= -۰/۲۰۹ است که بیانگر منفی بودن توزیع داده‌ها است، به طوری که در ۲۵٪ پاسخگویان میزان خودراهبری کمتر از ٤۸، ۲۵٪ بین ٤۸ تا ۵۱، ۲۵٪ بین ۵۱ تا ۵٦ و ۲۵٪ بیشتر از ۵٦ بوده است.

جدول شماره‌ی (۳) پراکندگی میزان همکاری و خودراهبری دانش آموزان مورد مطالعه

	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	ضریب کجی	ضریب کشیدگی	حداقل	حداکثر	انحراف چارک ها		
								چارک اول	چارک دوم	چارک سوم
همکاری	۳۸٤	۱۰٤/۳۳	۱۳/٤۹	۰/۵۸٤	۹/۵۷	٤۷	۱۹٤	۹۸	۱۰٤	۱۱۰
خودراهبری	۳۸٤	۵۱/۹٦	٦/۸۳۸	-۰/۲۰۹	۳/٦۷۷	۲۱	۸۰	٤۸	۵۱	۵٦

به منظور انتخاب آزمون آماری مناسب جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف استفاده شد که در نهایت ملاحظه شد که سطح معنی‌داری آزمون فوق در مورد متغیرهای مورد مطالعه کمتر از ۰/۰۵ بدست آمده که در این حالت بهتر است از آزمون‌های ناپارامتریک استفاده نمود؛ اما طبق نظریه استیونس (۲۰۰۲)، هرگاه در پژوهش، حجم نمونه بالا باشد، بالا بودن حجم نمونه، مشکل غیرنرمال بودن ویژگی مورد تحقیق را حل کرده است. استیونس معتقد است که براساس قضیه حد مرکزی حتی جامعه‌هایی که دارای توزیع نرمال نیستند در شرایطی که نمونه‌هایی با حجم بالا از آنها انتخاب شود، توزیع نمونه‌گیری آنها توزیع نرمال می‌شود. در نتیجه آزمونهای پارامتری استفاده شده برای متغیرهای مورد نظر در این تحقیق مناسب می‌باشند.

بر اساس آزمون تفاوت میانگین مستقل t-test و مطابق جدول (٤) ملاحظه می‌گردد؛ میانگین منش اجتماعی در بین دانش آموزان مدارس دولتی برابر ۱۵۳/۰٦ و مدارس غیردولتی ۱۵۹/۵۳ می‌باشد که طبق آزمون t، میزان منش اجتماعی در بین دانش آموزان مدارس دولتی و غیردولتی متفاوت بوده و سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ گزارش شده است. بنابراین فرض H۰ رد و فرض تحقیق تأیید می‌شود. درنتیجه منش اجتماعی در مدارس غیردولتی بالاتر از مدارس دولتی می‌باشد.

جدول(٤) مقایسه میزان منش اجتماعی دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیر دولتی

نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف‌استاندارد	خطای معیار	Tمقدار	درجه‌آزادی	سطح‌معنی‌داری
دولتی	۱۹۲	۱۵۳/۰٦	۱۸/۹۳	۱/۳٦٦	۳/٤	۳۸۲	۰/۰۰۱
غیردولتی	۱۹۲	۱۵۹/۵۳	۱۸/۳٤	۱/۳۲٤			

بر اساس آزمون تفاوت میانگین مستقل t-test و مطابق جدول (۵) ملاحظه می‌گردد؛ میانگین همکاری در بین دانش آموزان مدارس دولتی برابر ۱۰۲/۵۰ و مدارس غیردولتی ۱۰٦/۱۷ می‌باشد که طبق آزمون t، میزان همکاری در بین دانش آموزان مدارس دولتی و غیردولتی متفاوت بوده و سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ گزارش شده است. بنابراین فرض H۰ رد و فرض تحقیق تأیید می‌شود. درنتیجه همکاری در مدارس غیردولتی بالاتر از مدارس دولتی می‌باشد. همچنین، میانگین خودراهبردی در بین دانش آموزان مدارس دولتی برابر ۵۰/۵٦ و مدارس غیردولتی ۵۳/۳٦ می‌باشد که طبق آزمون t، میزان خودراهبردی در بین دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی متفاوت بوده و سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ گزارش شده است. بنابراین فرض H۰ رد و فرض تحقیق تأیید می‌شود. درنتیجه میانگین خودراهبردی در مدارس غیردولتی بالاتر از مدارس دولتی می‌باشد.

جدول(۵) مقایسه میزان دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیر دولتی

	نوع مدرسه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای معیار	Tمقدار	درجه‌آزادی	سطح معنی‌داری
همکاری	دولتی	۱۹۲	۱۰۲/۵۰	۱۳/۰٦	۰/۹٤۲	۲/٦۸	۳۸۲	۰/۰۰۸
	غیردولتی	۱۹۲	۱۰٦/۱۷	۱۳/۷۰	۰/۹۸۹			
خودراهبری	دولتی	۱۹۲	۵۰/۵٦	۷/۰٦	۰/۵۰۹	٤/۰۹	۳۸۲	۰/۰۰۰
	غیردولتی	۱۹۲	۵۳/۳٦	٦/۳۱	۰/٤۵۵			

٤. بحث

در این تحقیق میزان منش اجتماعی دانش آموزان مقطع متوسطه دوم در مدارس دولتی و غیر دولتی مقایسه شد. نتایج تحقیق نشان داد میانگین رشد منش اجتماعی دانش آموزان در مدارس غیردولتی و دولتی تفاوت معنا داری دارد. همانطور که مشاهده می شود نتایج موید تاثیر مدارس و برنامه درسی پنهان بر رشد و شکل گیری منش اجتماعی دانش آموزان استاین نتایج با نتایج به دست آمده در تحقیقات براون و همکاران (۲۰۱۹)، ایورسن و آلبرتو (۲۰۱۷)، کاماردین (۲۰۱۲)، سلاطان (۲۰۱٤) و بویمارک و لیندل (۲۰۰۸) همخوانی دارد (جدول ۱).

همچنین یافته های تحقیق موید نتایج پژوهش های داخلی مبنی بر تاثیر آموزش‌های مدارس بر منش و مهارتهای زندگی دانش آموزان می باشد. از این گروه تحقیقات می توان به پژوهش‌های رحمان‌پور و همکاران (۱۳۹٤)، مرادی و همکاران (۱۳۹٤) و کرامتی و همکاران (۱۳۸۷) اشاره کرد (جدول ۱).

بر اساس یافته های تحقیق میانگین منش اجتماعی دانش‌آموزان مدارس غیردولتی بیشتر از مدارس دولتی است. این بدان معناست که بعد همکاری و خودراهبری نیز در مدارس غیردولتی بالاتر از مدارس دولتی می‌باشد. این **نتایج، یافته های بررسی های** گذشته مبنی بر تفاوت تاثیر مدارس دولتی، تیزهوشان و غیردولتی بر بعضی از شاخص ها مثل تفکر انتقادی را تایید می نماید. در این مورد می توان از پژوهش های خندانی و همکاران (۱۳۹٦) و قلتاش و قانونی (۱۳۹۳) نام برد (جدول ۱).

مشاهده می شود که یافته ها، نتایج تحقیقات گذشته را مبنی بر تفاوت معنا دار شاخص های منش اجتماعی در مدارس دولتی و غیر دولتی، تایید می کند. همانطور که ذکر شد پژوهش های متعددی پیرامون موضوع تحقیق در خارج و داخل انجام شده است که هر کدام به نوعی از زاویه ی دید خود به یکی از جنبه های موضوع پرداخته اند. اما در هیچیک از پژوهش های جستجو شده تفاوت میزان رشد منش اجتماعی دانش آموزان در مدارس دولتی و غیر دولتی به طور خاص بررسی نشده است و این تحقیق از این منظر کاری جدید به حساب می آید.

از طرفی بر اساس تحقیقات انجام شده و نظریه های آسیب شناسی اجتماعی مثل نظریه یادگیری، کج رفتاری و اعمال نابهنجار که منجر به افزایش آسیب های اجتماعی می شوند تا حد زیادی تحت تأثیر منش اجتماعی شکل

گرفته در دانش آموزان در دوران تحصیل می باشد. در این مورد می توان به نتایج پژوهش های شوارتز،بیتی و داخنوئیچ و نیز تحقیقات مهم کوهن اشاره نمود. لذا می توان نتیجه گیری کرد با توجه به رشد بیشتر منش اجتماعی در مدارس غیردولتی، خصوصی سازی در آموزش و پرورش می تواند به کاهش آسیب های اجتماعی کمک کند.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که یکی از مشکلات عمده‌ای که به عقیده‌ی صاحب‌نظران تعلیم و تربیت بر حوزه‌ی آموزش و پرورش رسمی حکمفرماست، عدم توجه به نیازهای دانش‌آموزان اعم از پرورشی و آموزشی و نامناسب بودن خدمات آن با توجه به تغییر و تحولات محیطی و روند تغییرات سایر حوزه های جامعه (فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی) است.

بر اساس آمار (جدول ۲) در نواحی برخوردار مشهد (٤و٦و٣) حدود ۳۰ درصد دانش آموزان در مدارس غیردولتی تحصیل می کنند. از طرفی این نواحی به لحاظ کیفیت آموزش در میان نواحی مشهد حرف اول را می زنند. تجمیع این موارد در کنار آمار رتبه های برتر کنکور که اکثر آنها فارغ التحصیلان مدارس غیردولتی هستند و نیز اقبال خانواده ها به شرط داشتن توان اقتصادی برای ثبت نام فرزندان خود در بخش خصوصی، بیانگر این نکته است که مدارس غیردولتی در مقایسه با مدارس دولتی تا حدی توانسته‌اند نیازهای متنوع فراگیران را پاسخ مناسب دهند و نسبت به تغییر و تحولات محیطی هشیارتر باشند و واکنش مناسبی به آنها دهند. مدارس غیردولتی تا حدودی توانسته‌اند بر حسب سیاست‌های کشور و بودجه‌ی اختصاصی برای فعالیت‌های پرورشی و آموزشی و با درنظر گرفتن اولویت گروه‌های مختلف فراگیران و نیازهای تربیتی دانش‌آموزان موجبات سازگاری آموزش با ویژگی‌های فراگیران و بالا بردن کیفیت آموزشی را فراهم آورند. فعالیت مدارس غیردولتی نسبت به مدارس دولتی، هماهنگی بهتری با چشم‌انداز استراتژیک آموزش و پرورش دارد، این مدارس تلاش بیشتری برای رسیدن به برترین سطح توانایی آموزشی و پرورشی می‌کنند، می‌توانند با سایر مدارس رقابت کنند، منابع مالی مدرسه در برنامه‌های پرورشی و آموزشی اثربخش‌تری اختصاص می‌یابد. دانش‌آموزان و اولیاء آنها در اداره مدرسه سهم به سزایی دارند و همکاری این مدارس با سایر نهادهای اجتماعی بیشتر است. در نهایت می‌توان گفت که مدارس غیردولتی نسبت به مدارس دولتی توانایی بیشتری برای رسیدن به اهداف آموزش و پرورش دارند و سازگاری آنها با محیط‌های متغیر امروزی بیشتر است.

اجرای فعالیت‌های پژوهشی همواره محدودیت‌هایی هست که بر نتایج پژوهش تأثیر می‌گذارند و از اعتماد کردن و تعمیم‌پذیری آن می‌کاهد. این پژوهش نیز از چنین محدودیت‌هایی بدور نبوده است. یکی از محدودیت‌های مهم این پژوهش، پرسشنامه‌های مورد استفاده است که جنبه خود گزارشی دارند و مانند سایر پرسشنامه‌ها خالی از اشکال سوءگیری در پاسخگویی به پرسشنامه نیستند. همچنین یکی دیگر از محدودیت‌ها جامعه آماری پژوهش بود که فقط شامل دانش‌آموزان شهر مشهد است، بنابراین در تعمیم نتایج به شهرها و جامعه آماری دیگر باید جانب احتیاط را رعایت نمود.

۵. نتیجه گیری

با توجه به اینکه در این پژوهش مشخص شد که منش اجتماعی در بین دانش‌آموزان مدارس غیردولتی از مدارس دولتی بالاتر می‌باشد، بنابراین نتیجه گیری می شود که در مدارس دولتی به علت محدودیت های موجود از جمله کمبود بودجه، نظام اجرایی متمرکز، تراکم دانش آموز و کمبود نیروی انسانی توانمند، بستر مناسب و لازمم برای رشد مطلوب منش اجتماعی دانش آموزان فراهم نمی باشد. از طرفی بر اساس تحقیقات آورده شده در مقاله، تاثیر منش اجتماعی بر رفتارهای دانش آموزان در آینده به اثبات رسیده است، می توان نتیجه گرفت که برای کاهش آسیب های اجتماعی و کج رفتاری نوجوانان و جوانان بهتر است تلاش شود تا در مدارس دولتی نیز بستر مناسب جهت رشد منش اجتماعی دانش آموزان فراهم شود. در این راستا پیشنهاد می شود:

۱- مشارکت فکری اولیاء دانش‌آموزان و خود دانش‌آموزان در فعالیت‌های مدارس دولتی جلب گردد و مدارس دولتی از استقلال عمل آموزشی و تربیتی بیشتری برخوردار گردند.

۲- مقررات و آیین‌نامه‌های آموزشی- تربیتی به گونه ای وضع شود که مدیران بتوانند با استقلال بیشتری به اداره امور مدارس پرداخته و حیطه اختیارات آنان گسترش یابد تا موجبات رشد و بالندگی دانش‌آموزان فراهم آید.

۳- مسئولان به مدارس دولتی از نظر مالی و ساختاری، توجه بیشتری نموده تا شکاف بیشتری بین این مدارس ایجاد نشود.

٤- در تأمین نیازمندی‌های مادی مربیان گام‌های مؤثری برداشته تا با رفع نیازهای مادی و معیشتی، توجه مربیان به سطح بالاتر نیازها معطوف گشته و با فراغ بال نسبت به تربیت و پرورش دانش‌آموزان اقدام نمایند.

۵- آموزش و پرورش و سایر نهادهای فرهنگی باید در جهت فرهنگ سازی در سطح جامعه تلاش نمایند تا شکل گیری منش اجتماعی مطلوب به عنوان یک مطالبه عمومی در ذهن اولیاء جایگزین شود، در اینصورت مدارس الزام بیشتری برای فعالیت در این زمینه خواهند داشت.

٦- زمینه برای پژوهش‌های بیشتر بر روی متغیر منش اجتماعی و عوامل مرتبط و تأثیرگذار بر آن فراهم شود.

۷- در پژوهش‌های آینده از طرح‌های ترکیبی (کیفی و کمی)، حجم نمونه بالاتر و روش‌های تلفیقی که امکان تحلیل عمیق‌تر و نتیجه‌گیری بهتر را فراهم می‌کنند، استفاده شود.

کتابنامه

۱. ابوالقاسمی، ع.، قائمی، ف.، عباسی، م.، عقیقی، آ.، و محمودیان، ح. (۱۳۹٦). پیش‌بینی بازداری پاسخ براساس ابعاد خلق و خو در دانش‌آموزان دختر دارای نشانه‌های اختلال نافرمانی مقابله‌ای. *فصلنامه روان‌شناسی افراد استثنایی*، ۲٦، ٤٤-۲۷.

۲. احمدی، ح. (۱۳۸۷). *جامعه شناسی انحرافات*. تهران: انتشارات سمت.

۳. بوردیو، پ. (۱۳۸۱). *نظریه کنش* (م. مردی‌ها، مترجم). تهران: انتشارات نقش و نگار.

٤. چلبیانلو، غ.، مردانی، ل.، و علی‌نژاد، ش. (۱۳۹۸). رابطه سرشت-منش، ابعاد نابهنجار شخصیت و خودکنترلی با گرایش به اعتیاد در دانشجویان. *فصلنامه علمی اعتیادپژوهی*، *۱۲*(۵۰)، ۲۱۲-۱۹۳.

۵. حبیبی، آ.، و سرآبادانی، م. (۱٤۰۱). *آموزش کاربردی SPSS* . تهران: انتشارات نارون.

٦. خندانی، ع.، رنجدوست، ش.، و شالچی، ب. (۱۳۹٦). بررسی مقایسه‌ای تفکر انتقادی دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان، دولتی و غیردولتی. مقاله ارائه‌شده در *سومین کنفرانس بین المللی روانشناسی جامعه‌شناسی علوم تربیتی*، ۲۳ مرداد، مؤسسه علوم و فناوری خوارزمی، شیراز.

۷. دادفر، م.، بهرامی، ف.، دادفر، ف.، و یونسی، س. (۱۳۸۹). بررسی پایایی و روایی سرشت و منش. *توان‌بخشی*، ۳(۳)، ۱۵-۲٤.

۸. رحمان‌پور، ح.، خسروی، ب.، و توکلی، ف. (۱۳۹٤). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی بر سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر رشتخوار. مقاله ارائه‌شده در *چهارمین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی و علوم اجتماعی*، ۲٤ اسفند، مؤسسه مهر اشراق، تهران.

۹. رمضانپور کوشالی، م.، و رضوی طوسی، س. ر. (۱۳۹٦). ابعاد سرشت و منش و رفتارهای پرخطر در نوجوانان. مقاله ارائه‌شده در *ششمین کنگره انجمن روان‌شناسی ایران*، ۲۲ آبان، تهران.

۱۰. رونالوس، ا. (۱۳٦۸). *کودک و مدرسه* (ش. نوابی‌نژاد، مترجم). تهران: انتشارات رشد.

۱۱. سبزوار، م.، لیاقتدار، م. ج.، و عابدی، ا. (۱۳۹٤). مقایسه ابعاد مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان ابتدایی مدارس غیردولتی بدون کیف و دولتی شهر اصفهان. *رویکردهای نوین آموزشی*، *۱۰*(۱)، ۱۲۰-۱۰۵.

۱۲. سخاوت، ج. (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

۱۳. سروقد، س.، و عسکری، م. (۱۳۹٤). *بررسی رابطه سرشت و منش (نوجویی، پاداش وابستگی، آسیب پرهیزی، پشتکار، خودراهبردی، همکاری و خودفراروی) و تنظیم شناختی هیجان (پذیرش، ارزیابی مثبت، تمرکز مجدد مثبت، برنامه‌ریزی، دیدگاه پذیری، سرزنش خود، نشخوار فکری، فاجعه انگاری، سرزنش دیگران) با اضطراب* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشرنشده). دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، ایران.

۱٤. شارع پور، م. (۱۳۸٤). *جامعه‌شناسی آموزش وپرورش*. تهران: انتشارات سمت.

۱۵. فتحی واجارگاه، ک.، و واحده چوکده، س. (۱۳۸۵). شناسایی آسیب‌های تربیت شهروندی در برنامه درسی پنهان نظام آموزشی متوسطه نظری از دیدگاه معلمان زن شهر تهران و ارائه راهکارهایی برای بهبود وضعیت آن. *فصلنامه علمی و پژوهشی نوآوری‌های آموزش*، ۵(۱۷)، ۱۳۲-۹۳.

۱٦. فرید حسینی، ف.، کاویانی، ح.، اسعدی، س.، علی ملایری، ن.، و مقدس بیات، م. (۱۳۸٦). الگوی سرشت و منش در افراد مبتلا به اختلال شخصیت ضداجتماعی و مقایسه آن با هنجار جامعه ایران. *تازه‌های علوم شناختی*، ۹(۲)، ٥٤-٦۰.

۱۷. قلتاش، ع.، و قانونی، ر. (۱۳۹۵). مقایسه مهارت‌های شهروندی دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی. مقاله ارائه‌شده در *کنفرانس بین المللی افق های نوین در علوم تربیتی،روانشناسی وآسیب‌های اجتماعی*، ۲۰ بهمن، انجمن افق نوین علم و فناوری، تهران.

۱۸. کاویانی، ح.، و پورناصح، م. (۱۳۸٤). اعتباریابی و هنجارسنجی پرسشنامه سرشت و منش کلونینجر TCI درجمعیت ایرانی. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران*، ۲(٦۳)، ۹۸-۸۹.

۱۹. کرامتی، ا.، طالب‌زاده نوریان، م.، و صالح صدق‌پور، ب. (۱۳۸۷). بررسی تأثیر جو اجتماعی مدارس متوسطه بر پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان. *مطالعات برنامه درسی*، ۳(۸)، ٤٦-۲۳.

۲۰. کُردمیرزانیکوزاده، ع.، برجعلی، ا.، اسکندری، ح.، سهرابی، ف.، و دلاور، ع. (۱۳۸۸). الگویابی زیستی روانی معنوی در افراد وابسته به مواد و تدوین برنامه مداخله برای ارتقای تاب‌آوری مبتنی بر روایت‌شناسی شناختی و روان شناسی مثبت‌نگر. *اعتیاد پژوهی*، ۳(۱۰)، ۱۱٤-۹۷.

۲۱. گرجی، س. ر. (۱٤۰۲). پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی و رفتارهای پرخطر در مدارس. *فصلنامه ایده‌های نوین روان‌شناسی*، *۱٦*(۲۰)، ۱-۱۱.

۲۲. متوسلی، م. (۱۳۷۳). *خصوصی سازی یا ترکیب مطلوب دولت و بازار در توسعه اقتصادی*. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی.

۲۳. محمدی مصیری، ف، گلی، ز. س.، و زنجانی، ص. س. (۱۳۹۸). رابطه صفات شخصیتی سرشت-منش و نگرانی با اضطراب اجتماعی نوجوانان. *رویش روان‌شناسی*، *۸*(۱۱)، ۱۸٦-۱۷۷.

۲٤. محمودی حکمت، ی.، عارفی، م.، و فتحی واجارگاه، ک. (۱۳۹۸). ارزیابی اثربخشی دوره آموزشی «تربیت منش هنرجویان فنی‌حرفه‌ای» دوره متوسطه براساس مدل کرک پاتریک. *تدریس‌پژوهی*، *۷*(۲)، ۱٤۰-۱۱۵.

۲۵. مرادی، ا.، کریمی، م.، مرادی، ر.، و کرم‌زاده، م. (۱۳۹٤). روان‌شناسی شخصیت. مقاله ارائه‌شده در *دومین کنفرانس ملی روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۱۲ اسفند، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شایگان.

۲٦. ملایری، ع.، کاویانی، ح.، اسعدی، م.، و فریدحسینی، ف. (۱۳۸۷). ارزیابی ابعاد شخصیت براساس پرسشنامه سرشت و منش کلونینجر ۱۲۵ TCI- در بیماران مبتلا به اختلال شخصیت مرزی. *مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران*، *٦٦*(۹)، ٦۳۸-٦۳۳.

۲۷. ملکی، م. (۱٤۰۱). رابطه سرشت و منش و نشانه‌های اضطراب با خشونت در نوجوانان. مقاله ارائه‌شده در *دومین همایش ملی روان‌شناسی بالینی کودک و نوجوان*، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل.

۲۸. مهرام، ب.، ساکتی، پ.، مسعودی، ا.، و مهرمحمدی، م. (۱۳۸۹). نقش مؤلفه‌های برنامه درسی پنهان در هویت علمی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشگاه فردوسی مشهد). *مطالعات برنامه درسی*، (۳)، ۲۹-۳.

۲۹. هاشمی، س. ض.، و مردانی، س. (۱٤۰۰). فراتحلیل آسیب های اجتماعی رایج در بین دانش‌آموزان. *نشریه بررسی مسائل اجتماعی ایران*، *۱۲*(۱)، ۱۰۱-٦۷.

۳۰. هاشمیان، ف.، زندیان، ه.، و آقامحمدی، ج. (۱۳۹٤). تحلیل مشارکت بخش خصوصی در نظام آموزش و پرورش. *فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان*، ۳(۱۲)، ۲٦-۱.

۳۱. هندیجانی، ر.، علوی، س.، و مشایخی، ع. (۱۳۹۸). تأثیر کاراکتر بر توانمندی‌های احساسی و اجتماعی: پژوهش پیمایشی روی دانشجویان حوزه مدیریت. *فصلنامه مدیریت بازرگانی*، ۲، ۴۰۲-۳۷۵.

32. Bohlmark, A., & Lindahl, M. (2008). Does school privatization improve educational achievement? evidence from sweden's voucher reform. *IZA Discussion Paper* No. 3691, Institute of Labor Economics (IZA).

33. Brown, M., Blanchard, T., & McGrath, R. E. (2019). Differences in self-reported character strengths across adolescence. *Journal of Adolescence, 79*, 1-10.

34. Chang, H. (2022). The longitudinal transition of the moral character latent profile of elementary school students and predictive factor verification in Korea. *Acta Psychological, 230*, 103710.

35. Cohen, J. (2006). Social, emotional, ethical, and academic education: Creating a climate for learning, participation in democracy, and well-being. *Harvard Educational Review, 76*(2), 201–237.

36. Iversen, E., & Begue, A. (2017). *The effects of privatization on girls' access to free, quality public education in Malawi, Mozambique, Liberia, Tanzania and Nepal: Summary report* . Retrieved 2024, 19 April, from https://actionaid.org/sites/default/files/the_effects_of_privatisation.pdf

37. Kamaruddin, S. A. (2012). Character education and students social behavior. *Journal of Education and Learning, 6*(4), 223.

38. Selatan, S. (2014). Students and character behavior. *SOSIOHUMANIKA Journal, 10*(1), 1-22.

The effect of privatization of schools on the social damage caused by the social behavior of students in Mashhad

Abstract:

The present research was conducted with the aim of determining the impact of school privatization on the social behavior and misbehavior of public and private school students in Mashhad city. The statistical population of this research is the students of the second secondary level of education in Mashhad. The population of these students is 104,560, which is equivalent to 20.67% of the total student population of Mashhad. The independent variable in this research is "privatization of education" and the dependent variable is "students' social character". The research sample was selected randomly. Data analysis was done using SPSS version 21 statistical software. Based on the data, the average social behavior among students was calculated as 156.30±18.89. By examining the dimensions of social behavior among students, it was determined that the average dimension of cooperation among students is 104.33±13.49 and the average self-management among students is 51.96±6.83. On average, the social behavior of non-government school students They had a high social character. Also, the difference between the two dimensions of social behavior was significant according to the mentioned t-test, and non-government schools had a relatively better situation. According to the obtained results, it was found that the educational environment has an effective role in the formation of students' social character. Also, the findings of the research show that non-government schools have more ability to achieve the goals of education than government schools, and they are more compatible with today's changing environments. Considering the effect of the lack of development of social character on misbehavior and non-conformity with social norms in students and the consequent increase in social damages, it can be said that the privatization of schools can be effective in reducing social damages among teenagers and young people.

Keywords: students' social behavior, privatization, government schools, non-government schools, social harms, Mashhad